

GARNIZON OSTROŁĘKA – ZAPISANI W HISTORII MIASTA

Jolanta Żubrowska, Jacek Karczewski

KATEGORIA WIEKOWA: 15–18 LAT

ADRESAT: uczniowie w wieku 15–18 lat.

CZAS ZAJĘĆ: 2 × 45 minut (lekcja w szkole + lekcja w terenie).

SŁOWA KLUCZOWE: Wojsko Polskie, ułani, kawaleria, 5. Pułk Ułanów Zaslawskich, 12. Dywizjon Artylerii Konnej, wojna polsko-bolszewicka, garnizon, Ostrołęka, Wojciechowice.

WPROWADZENIE

W okresie dwudziestolecia międzywojennego w Wojciechowicach (obecnie dzielnica Ostrołeki) stacjonowały jednostki wojskowe: 5. Pułk Ułanów Zaslawskich (w latach 1921–1939) oraz 12. Dywizjon Artylerii Konnej (w latach 1924–1937). Dzięki zamówieniom dla wojska miejscowi dostawcy mieli zapewnione dochody, pracę znajdowali również liczni rzemieślnicy: szewcy, krawcy, kowale, rymarze. Wojsko wspierało lokalną społeczność podczas organizacji ważnych rocznic, uświetniało uroczystości, wpływało na ożywienie życia kulturalnego. Choć ostrołęckie dzieje 5. Pułku Ułanów zakończyły się wraz z wybuchem II wojny światowej, w mieście wciąż żywa jest pamięć o jednostce, a ślady jej obecności są czytelne w przestrzeni publicznej. Zajęcia koncentrują się na zagadnieniach z okresu pokojowego stacjonowania pułku w Ostrołęce. Podczas lekcji uczniowie zdobywają wiedzę przez analizę fragmentów opracowań, relacji, wycinków z archiwalnej prasy i fotografii. Uzupełnieniem lekcji w szkole są zajęcia w terenie, w trakcie których mają okazję poznać ślady działalności dawnego Garnizonu Ostrołeki oraz zaobserwować przemiany, jakie zaszły w dzielnicy Wojciechowice.

CEL OGÓLNY

Zapoznanie uczniów z najważniejszymi wątkami z działalności stacjonujących w Ostrołęce–Wojciechowicach jednostek wojskowych (zwłaszcza 5. Pułku Ułanów Zaslawskich) w czasie pokoju oraz przykładami wzajemnych relacji między wojskiem a społecznością miasta w latach 20. XX wieku.

CELE SZCZEGÓŁOWE

Uczeń:

- rozumie wpływ stacjonujących jednostek wojskowych na rozwój życia gospodarczego i społecznego miasta oraz potrafi wskazać przykłady wzajemnych relacji;
- poznaje sylwetki ważnych postaci z historii 5. Pułku Ułanów Zaslawskich w latach 20. XX wieku;
- poznaje wybrane wątki z historii społecznej, gospodarczej i kulturalnej Ostrołeki w latach 20. XX wieku;
- ćwiczy umiejętność analizy i interpretacji materiałów źródłowych: fotografii, karykatur, tekstów z archiwalnej prasy;
- rozwija w sobie wrażliwość oraz umiejętność obserwacji i analizy przestrzeni własnego miasta i jego architektury;
- potrafi wskazać ślady historii 5. Pułku Ułanów Zaslawskich oraz przykłady jego upamiętnień w przestrzeni miasta;
- rozumie wybrane pojęcia związane z wojskowością i kawalerią;
- poznaje elementy dawnej kultury i tradycji kawaleryjskich, funkcjonujące do dziś.

METODY PRACY:

klasyfikacja wg W. Okonia:

- pogadanka;
- dyskusja;
- mapa myśli;
- metoda praktyczna (praca z tekstem i materiałem ilustracyjnym oraz praca w przestrzeni miasta);
- metoda samodzielnego dochodzenia do wiedzy.

FORMY PRACY:

- indywidualna,
- w grupach.

POMOCE DYDAKTYCZNE:

- komputer z dostępem do internetu oraz nagłośnieniem;
- wydrukowane fotografie (**załączniki nr: 1, 7, 10, 11**);
- wydrukowane teksty z pytaniami dla grup (**załączniki nr 5a-5j**);
- wydrukowane mapy (dla każdego ucznia – **załącznik nr 8**).

ZAŁĄCZNIKI:

1. Reprodukcje pocztówek przedstawiających widoki Ostrołęki zniszczonej wskutek działań I wojny światowej (zbiory prywatne autorów).
  2. Fragment felietonu z czasopisma „Świat” (numer z 1 lipca 1916) z opisem zniszczeń, jakim uległa Ostrołęka wskutek I wojny światowej.
  3. Zarys historii 5. Pułku Ułanów Zasławskich (opracowanie autorów).
  4. Fotografia przedstawiająca odznakę 5. Pułku Ułanów Zasławskich (fot. ze zbiorów prywatnych autorów).
- 5a-5j.** Teksty i pytania dla grup uczniów.
6. Przykładowe etapy tworzenia mapy myśli (fotografie własne autorów).
  7. Olgierd Pobóg-Kiersnowski, Karykatura – ilustracja żurawiejki 5. Pułku Ułanów Zasławskich, gwasz i tusz na papierze, ok. 1938 (fot. Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu).
  8. Mapa fragmentu osiedla Wojciechowice.
  9. Fragment opisu współczesnych Wojciechowic z książki J. Dziewirskiego, J. Kijowskiego i H. Maćkowiaka, 5. Pułk Ułanów Zasławskich, Ostrołęka 1991.
  10. Fotografie przedstawiające główną klatkę schodową w budynku pokoszarowym przy al. Wojska Polskiego 42, w którym mieściło się dowództwo pułku i kasyno oficerskie (fot. własne autorów).
  11. Fotografie przedstawiające oficerów i życie codzienne w koszarach 5. Pułku Ułanów (zbiory Izby Tradycji 5. Pułku Ułanów Zasławskich w ZSZ 2 w Ostrołęce).
  12. Biogramy wybranych postaci związanych z 5. Pułkiem Ułanów Zasławskich (opracowanie: autorzy).
  13. Fotografie osób opisanych w załączniku nr 12.
  14. Wykaz pojęć związanych z kawalerią do wykorzystania podczas podsumowania lekcji.

BIBLIOGRAFIA:

5. *Pułk Ułanów Zasławskich*, red. K. Mijakowski, seria: Wielka Księga Kawalerii Polskiej 1918–1939, t. 7, Edipresse Polska, Warszawa 2012.
- J. Dziewirski, J. Kijowski, H. Maćkowiak, 5. *Pułk Ułanów Zasławskich*, Ostrołęckie Towarzystwo Naukowe, Ostrołęka 1991.
- T. Kruszewski, 5. *Pułk Ułanów Zasławskich w walkach o niepodległość*, „Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego” 1989, nr 3, s. 33–40.
- H. Maćkowiak, *Historia i tradycje 5. Pułku Ułanów*, Towarzystwo Przyjaciół Ostrołęki, Ostrołęka 2001.
- Z. Niedziałkowska, *Ostrołęka. Dzieje miasta*, Ostrołęckie Towarzystwo Naukowe, Ostrołęka 2002, s. 209–286.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE [dostęp: 22.04.2020]:

- W. Gałka, *Izba Tradycji 5. Pułku Ułanów Zasławskich w Zespole Szkół Zawodowych nr 2 w Ostrołęce*, „Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego” 1993, nr 7, s. 312–313, http://mazowsze.hist.pl/28/Zeszyty_Naukowe_Ostroleckiego_Towarzystwa_Naukowego/636/1993/23252/
- J. Garbaczewski, 5 *Pułk Ułanów Zasławskich: szkic historyczny do 1921 r.*, „Rocznik Mińsko-Mazowiecki” 1994, nr 2, s. 39–45, http://mazowsze.hist.pl/19/Rocznik_Minsko_Mazowiecki/446/1994/15751/
- J. Karczewski, *Rodzina Certowiczów z Ostrołęki. Historia ocalona*, artykuł opublikowany 14.05.2013 na portalu epowiatostrolecki.pl, <http://epowiatostrolecki.pl/2013/05/14/edukacja/karczewski-rodzina-certowiczow-z-ostroleki-historia-ocalona,9049/>
- Karykatura z tekstem żurawiejki o 5. Pułku Ułanów, zbiory Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu: http://navigart.muzeum-grudziadz.sam3.pl/grudziadz_min/index.php?option=com_zbiory&view=obiekt&id=371&catid=17&lang=pl&Itemid=101
- Nagranie z przykładowym wykonaniem żurawijek – przyśpiewek kawalerskich: <https://www.youtube.com/watch?v=Ci92e8j18rI>
- T. Nowiński, *Zarys historii wojennej 5-go pułku ułanów zasławskich*, Warszawa 1929. <http://www.wbc.poznan.pl/dlibra/doccontent?id=301929>
- Strona internetowa Zespołu Szkół nr 2 im. 5. Pułku Ułanów Zasławskich w Ostrołęce z informacją o działającej w szkole Izbie Tradycji 5. Pułku Ułanów: <https://www.zsz2.ostroleka.edu.pl/index.php/patron-szkoly>

PRZEBIEG ZAJĘĆ**UWAGI OGÓLNE**

Zaproponowany przez nas scenariusz nie uwzględnia omówienia szlaku bojowego 5. Pułku Ułanów Zasławskich ani roli, jaką odegrał w trakcie wojny polsko-bolszewickiej. Są to zagadnienia bardzo

obszerne, a poświęconą im lekcję można przeprowadzić jako wprowadzenie do niniejszych zajęć (lub zachęcić uczniów do samodzielnego zgłębienia tematu na podstawie podanej literatury). Lekcja pierwsza (odbywająca się w szkole) wymaga

zgromadzenia uczniów wokół wspólnego dużego stołu lub wcześniejszego przygotowania kilku połączonych ławek (tak, aby utworzyły większą powierzchnię).

LEKCJA 1 – W SZKOLE

CZĘŚĆ WSTĘPNA (ok. 10 minut)

1. Nauczyciel podaje uczniom temat zajęć i sygnalizuje, że będzie on realizowany podczas dwóch spotkań.
2. Wprowadzając uczniów w temat lekcji, nauczyciel opisuje w skrócie skalę zniszczeń, jakich doznały Ostrołęka oraz cały powiat ostrołęcki wskutek działań I wojny światowej i przesuwania się frontu. Wykorzystuje do tego celu widoki zniszczonego miasta (**załącznik nr 1**) oraz fragment relacji prasowej z 1916 roku (**załącznik nr 2**). Uczniowie poznają sytuację miasta u progu niepodległości.
3. Nauczyciel omawia w zarysie dzieje odtworzonego w XX wieku 5. Pułku Ułanów oraz okoliczności jego pojawienia się w Wojciechowicach pod Ostrołęką (**załącznik nr 3**). Pokazuje uczniom fotografię przedstawiającą odznakę Pułku (**załącznik nr 4**) i wyjaśnia znaczenie umieszczonych na niej dwóch dat (1831 i 1917).

CZĘŚĆ GŁÓWNA (OK. 30 MINUT)

1. Nauczyciel dzieli uczniów na 10 grup. Każda z grup otrzymuje tekst (fragment relacji, opracowania lub wycinek prasowy – **załączniki nr od 5a do 5j**) z pytaniami. Uczniowie przygotowują również nieduże kartki papieru i flamastry.
2. Nauczyciel poleca uczniom, aby zapoznali się z otrzymanymi tekstami oraz przygotowali odpowiedzi na zawarte pod nimi pytania (pisemnie lub ustnie).
3. Podczas gdy uczniowie zapoznają się z tekstami, nauczyciel na stole (lub pośrodku wspólnej przestrzeni) umieszcza dwie kartki z napisami GARNIZON oraz

OSTROŁĘKA. Posłużą one do graficznego zobrazowania powiązań między wojском a społecznością miasta.

4. Grupy kolejno przedstawiają pozostałym w skrócie treść swojego tekstu. Każdy z tekstów odsłania, na podstawie konkretnego przykładu z lat 20. XX wieku, znaczenie funkcjonującego w Ostrołęce–Wojciechowicach garnizonu dla rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego miasta. Wśród tekstów są relacje potomków rodzin związanych z 5. Pułkiem Ułanów, wycinki prasowe dotyczące relacji z uroczystości wspólorganizowanych przez jednostki wojskowe, informacje o rzemieślnikach, którym zlecenia dla wojska zapewniały pracę.
5. Każda z grup formułuje nazwę produktu, usługi, świadczenia bądź zjawiska, o którym jest mowa w otrzymanym tekście. Uczniowie starają się nazwać obustronne zależności występujące między miastem, jego społecznością, a stacjonującym wojskiem. Przykłady: usługi szewskie, buty dla wojska, dostawa produktów żywnościowych, asysta honorowa podczas uroczystości, wsparcie w usuwaniu szkód, organizacja wydarzeń kulturalnych. Poszczególne nazwy uczniowie zapisują na karteczkach.
6. Uczniowie, przy wsparciu nauczyciela, umieszczają karteczki z wypisanymi hasłami wokół kartek z napisami GARNIZON i OSTROŁĘKA. Następnie dodają strzałki określające, czy dane hasło odnosi się do usług, produktów, pomocy udzielonej miastu przez wojsko czy świadczonej na rzecz wojska przez społeczność miejską. Nauczyciel zachęca do dyskusji nad konkretnymi przypadkami. Przykład: czy wygrana ułanów 5. Pułku w ogólnopolskich zawodach konnych przyniosła chwałę wyłącznie jednostce? Czy przyczyniła się do promocji miasta? Przez dodawanie kolejnych elementów uczniowie pod okiem nauczyciela tworzą mapę

myśli dotyczącą relacji między wojskiem a społecznością miasta w latach 20. XX wieku (przykładową mapę myśli obrazuje **załącznik nr 6**).

7. Podsumowanie zadania: nauczyciel wskazuje na główne dziedziny życia, w których szczególnie silnie zaznaczyły się relacje między stacjonującym wojskiem a mieszkańcami miasta (m.in. gospodarka i rzemiosło, kultura, integracja społeczna). Wniosek: obecność wojska służyła miastu i jego rozwojowi, dawała pracę rzemieślnikom, a wielu potomków rodzin pułkowych do dziś tworzy miejską społeczność.

CZĘŚĆ PODSUMOWUJĄCA (ok. 5 minut)

1. Ćwiczenie kończące lekcję: uczniowie (w wydzielonych poprzednio grupach) losują karteczki z pojęciami, których część pojawiła się w czytanych tekstach (**załącznik nr 14**). Uczniowie poznają pojęcie żurawiejka – przyśpiewka kawalerska (oraz treść przyśpiewki o 5. Pułku Ułanów – **załącznik nr 7**). Nauczyciel włącza przykładowe nagranie z żurawiejkami (źródła internetowe – pkt 5).
2. Nauczyciel stawia otwarte pytanie: co pozostało po stacjonującym pułku w przestrzeni miasta, w tradycji i pamięci zbiorowej? Następnie zaprasza uczniów na drugie spotkanie, które odbędzie się w terenie. Uczniowie otrzymują materiały do samodzielnego zapoznania się przed kolejnymi zajęciami – biogramy postaci związanych z 5. Pułkiem Ułanów (**załączniki nr 12 i 13**).

LEKCJA 2 - W TERENIE (osiedle Wojciechowiec; spotkanie przy ZSZ nr 2 w Ostrołęce, ul. Czwartaków 4)

CZĘŚĆ WSTĘPNA (ok. 3 minut)

Nauczyciel nawiązuje do tematu i aktywności z poprzedniej lekcji. Następnie

w skrócie informuje uczniów o miejscu, w którym się spotkali.

CZĘŚĆ GŁÓWNA (OK. 30 MINUT)

1. Wizyta w Izbie Tradycji 5. Pułku Ułanów Zasławskich w ZSZ 2 w Ostrołęce, zwiedzanie ekspozycji. Nauczyciel opowiada o postaciach, których biogramy uczniowie otrzymali na poprzedniej lekcji.
2. Przejście w okolice kościoła św. Wojciecha (dawnego kościoła garnizonowego), a następnie pod pomnik 5. Pułku Ułanów Zasławskich (w sąsiedztwie kościoła). Nauczyciel opowiada o historii kościoła, pomnika oraz o corocznych, wrześniowych obchodach święta pułkowego. Uczniowie zapoznają się z fotografiami przedstawiającymi ułanów w koszarach (**załączniki nr 11a do 11d**).
3. Nauczyciel wskazuje na przykłady charakterystycznej architektury koszarowej, zachowanej do dziś w Wojciechowicach. Uczniowie przyglądają się budynkowi przy al. Wojska Polskiego 42 (w którym mieściły się siedziba dowództwa pułku i kasyno oficerskie), zaglądają na główną klatkę schodową, na której zachowane są m.in. oryginalne, żeliwne balustrady (**załącznik nr 10**). Krótka dyskusja: Na czym polega wartość tych zabytków?, Dlaczego warto zachować je dla przyszłych pokoleń?

CZĘŚĆ PODSUMOWUJĄCA

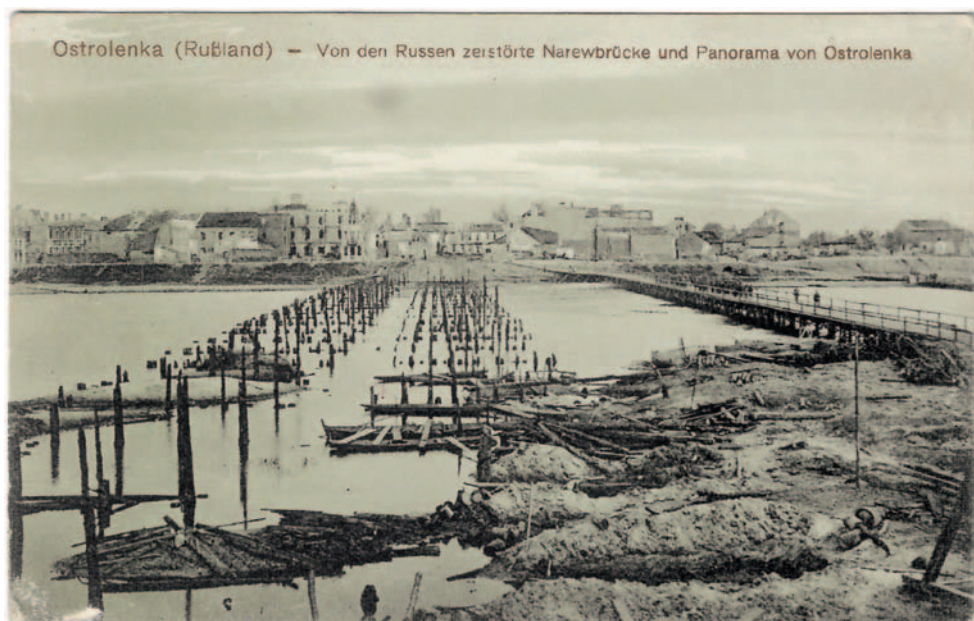
1. Uczniowie otrzymują mapy osiedla Wojciechowiec. Uzupełniają legendę: miejscom oznaczonym cyframi 1, 2 i 3 przyporządkowują nazwy odwiedzonych miejsc (pomnik, dawny kościół garnizonowy, ZSZ nr 2).
2. Dyskusja na zakończenie: Jakie aspekty tradycji kawalerskich przetrwały do dziś?, Co dziś rozumiemy pod hasłem ułanska fantazja?

Załącznik nr 1.

Reprodukcje pocztówek przedstawiających widoki Ostrołęki zniszczonej wskutek działań I wojny światowej (zbiory prywatne autorów)

1a

1b

1c

Załącznik nr 2.

Fragment felietonu z czasopisma „Świat” (numer z 1 lipca 1916) z opisem zniszczeń, jakim uległa Ostrołęka wskutek I wojny światowej.

„Niewiele miast w Królestwie Polskiem uległo zapewne tak doszczętnemu zniszczeniu jak Ostrołęka. Z ludnego, ruchliwego i bogatego powiatowego miasta pozostały dziś tylko gruzy. Setki poopalanych kominów wznoszą się nad ruinami, usianymi szczątkami żelaznych łóżek, garnków, maszyn do szycia, rowerów. Czem był pożar miasta, już to jedno może dać wyobrażenie, że trwał całe dwa tygodnie. Wojska rosyjskie nakazały opuścić domy, podłożono ogień i podsycano je dopóty, dopóki tylko Rosyanie utrzymali się nad Narwią. Całe pobrzeże do dziś dnia poorane jest okopami, a dostęp do rzeki utrudniają liczne zagrody z kolczastego drutu. Niema łokcia ziemi w Ostrołęce, na której nie odnajdowanoby, jeszcze teraz, odłamków szrapneli, a jak gęstym był grad pocisków, może świadczyć fakt, że w sam klasztor ostrołęcki uderzyło 60 kul armatnich. Z całego miasta ocalał w części klasztor, kościół parafialny, cerkiew, służąca obecnie na skład zboża, szpital i dwa domy w rynku, które się uratowały wprost cudem. Nieliczna ludność, która powróciła do Ostrołęki, rozmieściła się po przedmieściach. Handel upadł, nędzne żydowskie sklepiki, sprowadzające z Warszawy liche towary, sprzedają go po cenach bajecznie wysokich (...).”

Załącznik nr 3.

Zarys historii 5. Pułku Ułanów Zasławskich (opracowanie autorów)

Początki tradycji 5. Pułku Ułanów sięgają grudnia 1830 roku, kiedy własnym kosztem sformował go w Warszawie hrabia Konstanty Zamoyski. Pułk brał udział w walkach w czasie powstania listopadowego.

Pod koniec listopada 1917 roku z Polaków służących w rosyjskich dywizjach kawalerii, działających na froncie rumuńskim, w Besarabii, zorganizowany został Polski Kawaleryjski Dywizjon przy 8. armii. Dywizjon formował się we wsi Bielawiniec na podstawie rozkazu Dowództwa 8. Armii wydanego 26 listopada 1917 roku. Dowódcą i organizatorem oddziału został ppłk Stanisław Sochaczewski. Dywizjon podporządkowano dowódcy II Korpusu Polskiego w Rosji. Do 14 grudnia 1917 roku zorganizowano trzy szwadrony liniowe, pluton łączności, pluton karabinów maszynowych, kolumnę taborową i 3-działową baterię artylerii konnej.

1 stycznia 1918 roku do dywizjonu dotarła informacja o rozkazie Dowództwa 8. Armii w sprawie przeformowania dywizjonu w „pułk jazdy polskiej przy 8. Armii”. 4. szwadron, wyłączony z rosyjskiej 7. Dywizji Kawalerii, formował się w Sorokach pod dowództwem por. Jerzego Kobylańskiego. W marcu 1918 roku dowództwo nad II Korpusem objął gen. Józef Haller. 11 maja 1918 roku 5. Pułk Ułanów wziął udział w bitwie z Niemcami pod Kaniowem. Po bitwie jednostka została rozformowana, a oficerowie osadzeni w Twierdzy Brzeskiej.

13 listopada 1918 roku do Warszawy przybyli oficerowie pułku zwolnieni z niewoli niemieckiej. 14 listopada 1918 roku ppłk Sochaczewski ponownie rozpoczął formowanie 5. Pułku Ułanów w Mińsku Mazowieckim. W styczniu 1919 roku pułk wysłany został do walk z Ukraińcami. Walki toczył przez ok. 6 miesięcy, m.in. o Lwów. Po krótkim, kilkumiesięcznym odpoczynku pułk został skierowany do walk z Armią Czerwoną i brał udział w tzw. Wyprawie Kijowskiej. Następnie cały czas uczestniczył w walkach z Armią Czerwoną. 23 września 1920 roku pod Zasławiem mocno już osłabiony liczebnie pułk przeprowadził swoją najsłynniejszą szarżę. Liczący zaledwie 115 szabel pułk uderzył na 24. „żelazną” dywizję radziecką, która została całkowicie rozbita. Do niewoli wzięto ponad 1100 jeńców, zginęło ponad 100 Rosjan. W ręce pułku wpadły niezliczone ilości broni oraz tabor liczący dwa kilometry długości. Straty własne pułku to jeden poległy i kilku rannych ułanów. Po tej bitwie pułk zyskał miano 5. Pułku Ułanów Zasławskich, a dzień szarży stał się dniem święta pułkowego (do dziś obchodzonego w Ostrołęce). Po zakończeniu działań wojennych pułkowi wyznaczono nowe miejsce postoju – był to garnizon w Ostrołęce. Pierwsze transporty przybyły do Ostrołęki w szczególnym dniu – 26 maja 1921 roku, czyli dokładnie w 90. rocznicę bitwy pod Ostrołęką z okresu powstania listopadowego. Pułk pod dowództwem płk. Spirydiona Koiszeńskiego zajął koszary wybudowane jeszcze w czasach carskich w Wojciechowicach, kilka kilometrów od Ostrołęki. Jak się okazało, było to już ostatnie miejsce postoju pułku, który przebywał tu do 30 sierpnia 1939 roku. Wtedy wyruszył w ramach Podlaskiej Brygady Kawalerii na wojnę obronną. Walczył do samego końca – brał udział w bitwie pod Kockiem, skapitulował ostatecznie 6 października 1939 roku. Pułk odtworzono jeszcze w ramach struktur Armii Krajowej jako 5. Pułk Ułanów Spieszonych. Tak zakończyła się historia pułku, który zapisał swe chwalebne karty w dziejach Polski i Ostrołęki, do której już nigdy nie wrócił i nigdy nie przywrócono go do życia.

Załącznik nr 4.

Fotografia przedstawiająca odznakę 5. Pułku Ułanów Zasławskich (fot. ze zbiorów prywatnych autorów)

Załącznik nr 5.

Teksty i pytania dla grup uczniów

5a – tekst i pytania dla grupy 1

„Rodzina Bogunieckich od przeszło stu lat rezyduje na terenie Ostrołęki-Wojciechowic. Jan Boguniecki, zapamiętany antenat rodziny, przed wojną niemiecko-rosyjską, jak wielu Polaków, wyjechał z rodziną: żoną Rozalią i trojgiem dzieci – Romanem, Józefą i Stanisławem do Rosji. W tym czasie troje następnych dzieci: Antoni, Józef i Helena wyemigrowało do Ameryki Północnej. Po kilku latach Jan Boguniecki powrócił z rodziną do Polski i osiedlił się na stałe w Wojciechowicach. Zmarł w latach 40. ubiegłego stulecia. Antoni Boguniecki, syn Jana i Rozalii Bogunieckich, powrócił w 1920 roku z USA do Polski z żoną Antoniną i synami: Henrykiem i Antonim. Zamieszkali w Wojciechowicach, a córka Zofia urodziła się już w Polsce, zaraz po przybyciu do kraju. Pierwsza praca Antoniego Bogunieckiego po przybyciu do Polski to kowalstwo przy Wojsku Polskim – 5. Pułku Ułanów Zasławskich, który wówczas stacjonował w Wojciechowicach”.

Źródło: I. Boguniecka, *Historia rodziny Bogunieckich*, [w:] *Ostrołęka pełna wspomnień*, zeszyt 1, red. T. Kupiszewska, Ostrołęka 2013, s. 57.

Pytania:

- W jakich celach mieszkańcy Ostrołęki i regionu emigrowali do USA?
- W jaki sposób obecność 5. Pułku Ułanów Zasławskich w Wojciechowicach wpłynęła na losy rodziny Bogunieckich?

5b – tekst i pytania dla grupy 2

„Rodzina nasza zamieszkuje w Ostrołęce od 1921 roku, to jest od daty zawarcia małżeństwa przez naszego ojca Norberta Raka z Janiną Krajewską. Ojciec mój pochodził z Częstochowy (...) bardzo wczesnie rozpoczął naukę zawodu (...), praktykując u rzemieślnika następujące profesje: lakiernictwo (głównie powozów), rymarstwo i tapicerstwo. Tworzące się w tym czasie Legiony na terenie Galicji zafascynowały młodego wówczas mego ojca, który dobrowolnie zgłosił się «na wojenkę» (...). Z tej wojny już nie wrócił do Częstochowy, a wstąpił do formowanego 5. Pułku Ułanów Zasławskich. I tak trafił do Ostrołęki, gdzie ułani przyjechali pociągami. Po dotarciu oczekiwali na stacji kolejowej w Ostrołęce. I tu właśnie od razu spostrzegł pannę, wówczas bardzo młodą, bo piętnastoletnią, przyszłą moją matkę, Janinę Krajewską, którą jak zawsze pamiętam, nazywał Jasiek. (...) Bardzo szybko odbył się ślub Janiny i Norberta, bo 21 sierpnia 1921 roku w Rzekuniu. Z opowiadań rodziców wiem, że był to pierwszy ślub ułana w Ostrołęce. Fakt osiedlenia się ułanów w Wojciechowicach był dużym wydarzeniem w dziejach miasta i okolic. Potem takich związków małżeńskich było wiele – «za mundurem panny sznurem...». (...) Rodzice zamieszkali w Wojciechowicach, gdzie było skoszarowane wojsko. (...) Tata był wachmistrzem. Odpowiadał za stan siodła i wszystkich akcesoriów do jazdy konnej”.

Źródło: B. Ciborowska, *Losy rodziny Raków – mieszkańców Ostrołęki*, [w:] *Ostrołęka pełna wspomnień*, zeszyt 1, red. T. Kupiszewska, Ostrołęka 2013, s. 66-67.

Pytania:

- W jaki sposób obecność 5. Pułku Ułanów Zasławskich w Wojciechowicach wpłynęła na losy rodziny Raków?
- Jak rozumiesz powiedzenie „za mundurem panny sznurem”? Wyjaśnij własnymi słowami.

5c – tekst i pytanie dla grupy 3

„Po prawej stronie ulicy Łomżyńskiej (jadąc w stronę Łomży) ciągnęła się zabudowa pomieszczeń 5. Pułku Ułanów. Za ogrodzeniem, poczynwszy od ulicy 5. Pułku Ułanów, stały ogromne szopy na siano i duża waga do wożenia wozów z ładunkiem. (...) Dalej stał dom parterowy, w którym mieszkał dowódca pułku (ostatni nazywał się chyba Chomicz). W miejscu, gdzie dziś znajduje się cmentarz żołnierzy radzieckich, było kasyno oficerskie, a w głębi łaźnia. W kolejnych budynkach mieszkały rodziny oficerów i podoficerów zawodowych. Dalej szły koszary dla wojska i stajnie, a przy ulicy był kościół garnizonowy. Na końcu placu stał niewielki budynek, w którym mieszkał lekarz wojskowy. Przez lata był nim major Certowicz. (...)

Matka moja, Bronisława, pochodziła z zasiedziałej w Ostrołęce, kupieckiej rodziny. Po I wojnie światowej dziadkowie moi kupili w Wojciechowicach działkę ze starym, drewnianym domem, w którym otworzyli sklep spożywczy. Rodzice moi, po zawarciu związku małżeńskiego, spłacili rodzeństwo i mama przejęła sklep od babci, a ojciec rozpoczął pracę w 5. Pułku Ułanów jako kierowca lekarza pułkowego, majora Certowicza. Jeździł z nim na różne ćwiczenia wojskowe i manewry, a potem opowiadał ciekawe historie z życia obozowego – zwłaszcza jak uczestniczył w nich lubiący się bawić generał Wieniawa”.

Źródło: R. Mostył, *Wojciechowice*, [w:] *Ostrołęka pełna wspomnień*, zeszyt 2, red. T. Kupiszewska, Ostrołęka 2014, s. 10-12.

Pytanie:

- W jaki sposób obecność 5. Pułku w Wojciechowicach wpłynęła na losy rodziny autora cytowanych wspomnień?

5d – tekst i pytania dla grupy 4

Wacław Niewiarowski (1883–1936) był z zawodu szewcem. W trakcie I wojny światowej był żołnierzem armii carskiej w artylerii, pod Olsztynkiem dostał się do niewoli niemieckiej. Później został legionistą. W okresie międzywojennym był jednym z najlepszych, jeśli nie najlepszym szewcem w Ostrołęce. Robił obuwie tylko na obstalunek, przeważnie buty z cholewami dla oficerów 5. Pułku Ułanów Zasławskich i 12. Dywizjonu Artylerii Konnej, a także dla wyższych oficerów i generałów, wizytujących jednostki wojskowe w Wojciechowicach – m.in. dla Bolesława Wieniawy-Długoszowskiego. Buty u Wacława Niewiarowskiego zamawiał również ppłk Stanisław Sochaczewski (pierwszy dowódca pułku), przez którego Niewiarowski otrzymał zamówienie na zrobienie butów do polowań dla Prezydenta Rzeczypospolitej Stanisława Wojciechowskiego.

Na podstawie: C. Parzych, *Cmentarz parafialny w Ostrołęce*, Ostrołęka 1997, s. 194; Z. Niedziałkowska, *Ostrołęka. Dzieje miasta*, Ostrołęka 2002, s. 253.

Pytania:

- W jaki sposób pojawienie się 5. Pułku Ułanów Zasławskich w Wojciechowicach wpłynęło na zapotrzebowanie na usługi szewskie?
- Co znaczy wyrażenie „na obstalunek”? Jakie elementy umundurowania kawalerzysty potrafisz wymienić?

5e – tekst i pytania dla grupy 5

<p>KORESPONDENCJE = Z Ostrołeki (Z życia 5 p. ul.) Dnia 26 b. m. obchodził 5 p. ułanów rocznicę bitwy, rozegranej na polach Ostrołeki w 1831 r. Rocznicą ta ściśle się wiąże z historią pułku. W 1831 r., świeżo sformowany z funduszów ordynacji Zamojskich, pod dowództwem pułkownika Andrzeja Gawrońskiego 5 p. ułanów brał wybitny udział</p>	<p>w bitwie pod Ostrołęką, chlubnie się zapisując na karcie dziejów ojczystych, pozostawiając na polu chwały, 240 oficerów i żołnierzy w zabitych i rannych.</p> <p>Po 90-ciu latach widocznie sądzone było, by po raz pierwszy pamięć poległych bohaterów, była uczczona przez pułk, noszący te same barwy i liczbę – będący spadkobiercą tradycji dawnego 5-go p. ułanów. Za rzeką Narwią, gdzie wznoszą się jeszcze stare reduty z 1831 r. pułk w konnym szyku ze sztandarem i trębaczami rozwinął się, by wysłuchać żałobnej mszy polowej, odprawionej przez kapelana pułku ks. Albina Radziwoną.</p> <p>Po skończonej mszy miejscowy ks. kanonik Se-rejko wypowiedział gorącą patriotyczną mowę, streszczając przebieg bitwy i oddając hołd poległym. Po mowie ks. kanonika, dowódca 5 p. ułanów pułkownik Koiszewski, uczcił w żołnierskim przemówieniu pamięć bohaterów, zalecając młodemu żołnierzowi Odrodzonej Polski brać przykład z dawnego żołnierza polskiego, w jego poświęceniu dla Ojczyzny i cnotach żołnierskich. Trębacze odegrali marsza żałobnego, pułk sprezentował broń, oddając hołd poległym.</p> <p>Następnie dowódca pułku wznosił okrzyk na cześć twórcy armii polskiej Naczelnego Wodza, pierwszego marszałka Polski – Józefa Piłsudskiego. Żołnierze powtórzyli trzykrotny okrzyk przy dźwiękach hymnu narodowego.</p> <p>Na zakończenie pułkownik Koiszewski podniósł patriotyzm miejscowych władz cywilnych i społeczeństwa, które wzięło liczny udział w uroczystości, pomimo dnia powszedniego, stwierdzając tem swoje uczucia obywatelskie – wznosząc okrzyk: „Niech żyją!”</p> <p>Spółeczeństwo nie pozostało dłużne i ze swojej strony wzniosło okrzyk na cześć 5-go p. ułanów, po-czem pułk odmaszerował do koszar.</p> <p>Po południu w szwadronach i oddziałach pułku oficerowie wygłosili odczyty i podali przebieg walki pod Ostrołęką i udział w bitwie tej 5 p. ułanów, za-najamiasząc bliżej młodą broń żołnierską z historią i tradycjami pułku.</p>
---	---

Źródło: „Polska Zbrojna”, 1 czerwca 1922.

Pytania:

- Jaką rolę odegrali ułani z 5. Pułku Ułanów Zasławskich w przebiegu uroczystości rocznicowych?
- Czy wiesz, gdzie na terenie Ostrołeki odbywają się uroczystości upamiętniające bitwę z 1831 roku?

5f – tekst i pytania dla grupy 6

Ogłoszenie przetargu ofertowego

Kierownictwo Rejonu Intendencji Łomża, ul. Polowa Nr. 10 rozpisuje niniejszym przetarg ofertowy na dostawę furazów i ziemniaków dla następujących garnizonów:

Na zapotrzebowanie do końca września 1924 r.

- 1) Dla Garnizonu Ostrołęka: siano, słomę, owies, ziemniaki.
- 2) Dla Garnizonu Ostrowo-Komorowo: siano, owies.
- 3) Dla Garnizonu Białystok: owies.

Dostawa odbywać się będzie w ściśle określonych ratach miesięcznych franco loco stacja kolejowa odbiorcza z prawem regulacji cen na przyszłość.

Oferty na całą dostawę lub części tejże składać należy po należytem ostempiowaniu w zapieczętowanych kopertach w Referacie Żywn. powyższej Intendencji do dnia 15 listopada b. r., w którym to dniu odbędzie się także o godz. 9-ej komisyjne otwarcie i rozpatrzenie ofert.

Do ofert dołączyć należy dowód złożenia wadium w wysokości 5 prc. wartości jednomiesięcznej dostawy, według cen podanych w ofercie. Nadto winni oferenci przedłożyć świadectwa fachowego uzdolnienia, oraz referencję instytucji wojskowych, lub państwowych. Producenti — rolnicy (z wyjątkiem gmin i stowarzyszeń rolniczych) winni przedłożyć zaświadczenia wydane przez władze polityczne I instancji, że całą oferowaną ilość produkują we własnym zakresie.

Przy równych szansach ofertowych, pierwszeństwo mają oferty gmin i producentów.

Ofert nie zaopatrzonych w powyższe załączniki, należyć nie ostempiowanych lub telegraficznych, Komisja Przetargowa rozpatrywać nie będzie.

Ewentualne bliższe wyjaśnienia udziela w godz. urzędowych Kier. Rej. Intendencji Łomża.

Kierownik Rej. Intendencji, Łomża
L. dz. 2625/II.

1047

Źródło: „Polska Zbrojna”, 7 listopada 1923.

Pytania:

- Jaki wpływ na przychody lokalnych dostawców i rolników miało funkcjonowanie Garnizonu Ostrołęka?
- Czy wiesz, co oznacza słowo furaz wspomniane na początku tekstu?

5g – tekst i pytania dla grupy 7

Wychowanie fizyczne Sport

Wielkie zawody konne o mistrzostwo W. P.

W dniach 12 — 19 b. m. odbyły się w Warszawie (na Sękierkach) wielkie doroczne zawody konne o mistrzostwo armji, złożone z 5 prób: 1) jazdy przepisowej, 2) władania bronią białą i palną, 3) biegu dysztansowego, 4) biegu indywidualnego z przeszkodami, wreszcie 5) konkursu hippicznego.

Z zawodów tych wyszły zwycięsko następujące grupy jeźdźców:

- I miejsce — 5 p. ul. z Ostrołęki.
- II miejsce — 16 p. ul. z Bydgoszczy.
- III miejsce — 13 p. ul. z Wilna.

Z poszczególnych jeźdźców w tychże zawodach uzyskali miejsca zwycięskie:

- I por. Ertman z 5 p. ul.
- II por. Rozmusz z 5 p. ul.
- III por. Pieczyński z 16 p. ul.

Źródło: „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej”, 24 lipca 1926.

Pytania:

- Jak mógłbyś podsumować jednym zdaniem udział ułanów z 5. Pułku Ułanów Zastawskich w relacjonowanych zawodach?
- Jak sądzisz, czy zwycięstwo ułanów z 5. Pułku Ułanów Zastawskich miało oddźwięk w Ostrołęce?

5h – tekst i pytania dla grupy 8**Dziesięciolecie 5 p. uł.**

5 p. uł. stacjonowany w Ostrołęce obchodzi dziś 10-lecie swego istnienia i święto pułkowe. Obchód rozpoczął się już wczoraj, uroczystym nabożeństwem żałobnym za poległych jakie odprawiono w kościele garnizonowym, po którym nastąpiły kolejno raport i odprawa oficerów rezerwy, zawody, gry i zabawy sportowe zebranie członków znaku pułkowego w świetlicy pułkowej, a wreszcie uroczysty capstrzyk o godz. 20-ej.

Dzisiaj uroczystości pułkowe rozpoczną się pobudką o godz 6, następnie odprawione będzie nabożeństwo w kościele garnizonowym, wręczenie znaku pułkowego i defilada, poczem nastąpi wspólny obiad żołnierski, przyjęcie gości w świetlicy pułkowej i popisy konne na placu sportowym. Święto 5 p. uł. zakończy się wreszcie balam w kasynie oficerskiem.

Źródło: „Polska Zbrojna”, 25 października 1927.

Pytania

- Czy wiesz, gdzie znajdował się kościół garnizonowy wspomniany w tekście?
- W tekście pojawia się słowo capstrzyk – czy wiesz, co oznacza?

5i – tekst i pytania dla grupy 9**Sytuacja na kolejach uległa pogorszeniu****wskutek zaleci śnieżnych**

Po porannej przerwie silne zadyмки śnieżne przeszkodziły znowu normalnemu funkcjonowaniu pociągów.

Dotkliwie dała się odczuć tym razem ostra zadyмка, szalejąca w dyr. katowickiej, wskutek czego nastąpił znowu szereg przerw w komunikacji. Trzy pociągi ugrzęzły w zaspach.

Wskutek zawiści śnieżnych na terenie pow. ostrołęckiego, zostały zasypane śniegiem tory kolejowe na szlaku Ostrołęka — Warszawa, Ostrołęka — Małkinia i Ostrołęka — Myszyniec, co spowodowało, że ruch kolejowy na tych linjach był w ciągu kilku dni przerwany.

Wskutek niemożności oczyszczenia toru od śniegu przy szalejącej zaleci, pociągi przestały w polu 2 doby i

tylko dzięki intensywnej akcji funkcjonariuszów pol. państw z posterunku Goworowo tory od śniegu zostały oczyszczone i pociągi ruszyły w dalszą drogę.

Wskutek dwudniowej przerwy komunikacyjnej Ostrołęka — Warszawa i Ostrołęka — Małkinia, oraz uszkodzenia linii telefonicznej w różnych kierunkach, miasto Ostrołęka było formalnie odcięte od świata.

W akcji ratunkowej brała udział ludność cywilna oraz wojsko z garnizonów Ostrołęka i Różany.

W innych dyrekcjach kolejowych zadyмки dają się również we znaki. Opóźnienia pociągów, przybyłych wczoraj do Warszawy, dochodziły do 4-ech godzin.

Źródło: „Polska Zbrojna”, 24 lutego 1929.

Pytania:

- Jakie prace należało wykonać w opisanej sytuacji? W jaki sposób wojsko mogło pomóc w tych pracach?

5j – tekst i pytanie dla grupy 10**GARNIZON OSTROŁĘKA****5 pułk ułanów**

Życie w garnizonie ostrołęckim 5 p. ul. dzie-
li pospolu z 12 dak.

Brak jakichkolwiek kulturalnych placówek
w okolicy, stwarza konieczność budowania
ich na własnym gruncie.

Sport.

Życie sportowe pułku z każdym rokiem roz-
wija się coraz bardziej. W porze jesiennej i zi-
mowej do sportu, który uprawiają prawie
wszyscy oficerowie, należy polowanie. Od ro-
ku ub. zaczyna rozwijać się sport narciarski,
a dzięki bliskości Narwi uprawia się wioślar-

ganizowane parę przedstawień amatorskich,
odczytów i t. d. dochód z których został o-
bięcony na urządzenie świetlicy żołnierskiej,
uporządkowanie biblioteki, oraz utworzenie
„Przedszkola”, z którego korzystają zarówno
dzieci oficerów jak i podoficerów.

5 pułk ułanów dumnym być może ze swo-
ich świetlic żołnierskich. Pierwsza świetlica
żołnierska zajmuje trzy wielkie sale i po-
siada czytelnię, bibliotekę, i salę wykładową.
Prócz tego każdy szwadron ma swoją świe-
tlicę, a pułk posiada kinematograf.

Z inicjatywy d-cy pułku plk. Jezierskiego,

WYCIECZKA 5 P. UŁANÓW NAD MORZEM.

stwo i pływanie. Od roku zaczyna rozwijać
się w pułku gra w „Polo”. Niemalęm powo-
dzeniem cieszy się również tennis.

Dzięki odpowiedniemu ujęciu jazdy kon-
nej przez instruktora rtm. Florkowskiego, stu-
nęła ona na wysokim poziomie, tak że poza
wewnętrzni konkursami pułku zostało w
zeszłym roku urządzone parę konkursów w
pobliskich miastach między innymi w Łom-
ży.

Liczny udział przyjmują również oficerowie
5 p. ul. w raidach konnych 2 dyw. kaw.
i 12 bryg. kaw.

Życie kulturalne.

Dzięki inicjatywie i energii p. mjr-owej
Jaroszewiczowej, zostało założone w garni-
zonie koło „Rodziny Wojskowej”, oraz od-
dział Polskiego Białego Krzyża.

W czasie stosunkowo krótkim zostało zor-

zostały zorganizowane dwie wycieczki krajo-
znawcze.

Jedna z nich wiosną roku ub. w składzie
20 ul. udała się do Warszawy, celem zwiedze-
nia zabytków.

Druga wycieczka zwiedziła nasze wybrze-
że morskie.

Pierwsza wycieczka była finansowana
przez pułk z sum oszczędnościowych, druga
zaś odbyła się na koszt uczestników.

Pułk popierając różne imprezy w m. Ostro-
łęce zyskał to, iż jako rewanż zorganizowa-
ny został dla ułanów pułku cykl odczytów.

M. in. dyr. gimnazjum w m. Ostrołęce p.
Sojecki, oraz p. Drabicki wygłosili 14 odczy-
tów o organizacji państwa i krajoznawstwie,
następnie p. Łazowski inspektor szkoły kole-
jowej rozpoczął cykl wykładów o alkoholiz-
mie.

12 dywizjon artylerji konnej

12 dywizjon artylerji konnej należy do tych jednostek liniowych, które zostały sformowane już w czasie pokojowym, a więc nie posiada za sobą tych świetnych tradycji bojowych, jakie mają za sobą inne dywizjony polskiej artylerji konnej.

Jako miejsce stałego postoju dla dywizjonu została wyznaczona Ostrołęka, która w dziejach historii polskiej artylerji konnej zasłynęła bohaterskimi czynami konnej artylerji generała Józefa Bema.

W tym to garnizonie dywizjon szkoli się,

intensywnie, do czego przyczynia się również doskonały teren, dzięki czemu dywizjon osiąga pożądany stopień wyszkolenia o wiele wcześniej niż inne oddziały.

SPORT.

Prócz wyszkolenia oficerowie i podoficerowie wolne godziny poświęcają sportom, a w pierwszym rzędzie sportowi konnemu, czego dowodem jest udział w konkursach hipicznych i rajdach 2 dyw. kawalerji, oraz ilość zdobytych nagród i dyplomów.

Pozatem z upodobaniem jest również uprawiana lekka atletyka, czego rezultatem jest osiągnięcie pierwszego miejsca w konkursie sprawności fizycznej formacji O. K. Nr. I w r. 1927.

Życie towarzyskie koncentruje się tylko we wnętrzu dywizjonu i w 5 p. ul., który słynie ze swej gościnności.

Mimo na dość dużą odległość od miasta, (3 klm), niemniej jednak społeczeństwo ostrołęckie dokumentuje przy każdej okazji swą łączność z wojskiem. Na Boże Narodzenie przybyła delegacja z miasta ze starostą Bieńkiewiczem, z podarunkami gwiazdkowymi dla żołnierzy. Należy podkreślić również wielką ofiarność ostrołęczan, którzy na odezwę

komitetu uczczenia 77 rocznicy śmierci gen. Józefa Bema urządzili w dniu 11.12.27 r. w mieście akademię, a czysty dochód ofiarowali na cel sprowadzenia zwłok gen. Józefa Bema do Polski.

Szybkie zrównanie się na punkcie wyszkolenia tak młodego dywizjonu z dywizjonami starymi można zawdzięczać w pierwszym rzędzie d-ey dywizjonu, oficerom i podoficerom, którzy od samego początku istnienia dywizjonu służy i służyli w nim, którzy w chwili obecnej na tem polu pracują dla osiągnięcia tych rezultatów, jakeimi 12 dywizjon artylerji konnej może się pochwalić.

Źródło: „Polska Zbrojna”, 28 lutego 1928.

Pytanie:

- Jak mógłbyś scharakteryzować relacje między Garnizonem a społecznością Ostrołęki (na podstawie podanego tekstu)?

Załącznik nr 6.

Przykładowe etapy tworzenia mapy myśli na podstawie haseł odnoszących się do wątków poruszonych w tekstach (fotografie własne autorów)

Załącznik nr 7.

Olgierd Pobóg-Kiersnowski, Karykatura – ilustracja żurawiejki 5. Pułku Ułanów Zasławskich, gwasz i tusz na papierze, ok. 1938 (fot. Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu)

Załącznik nr 8.

Mapa fragmentu osiedla Wojciechowice z zaznaczonymi miejscami związanymi z dziedzictwem 5. Pułku Ułanów Zaslawskich

Załącznik nr 9.

Fragment opisu współczesnych Wojciechowic z książki J. Dziewirskiego, J. Kijowskiego i H. Maćkowiaka.

„Nie wszyscy lokatorzy są świadomi tego, że: chodzą po posadzce jeszcze z czasów Rosji carskiej i starych dębowych schodach z XIX wieku; że modlą się w kościele, który był cerkwią prawosławną dla wojska rosyjskiego, a następnie kościołem garnizonowym polskich jednostek wojskowych; że mieszkają lub pracują w domach, które dawniej były mieszkaniami dowódców, kasynami oficerskimi, przychodniami zdrowia, lecznicami i aptekami, różnymi magazynami itp.”.

Źródło: J. Dziewirski, J. Kijowski, H. Maćkowiak, *5. Pułk Ułanów Zaslawskich*, Ostrołęka 1991, s. 49.

Załącznik nr 10.

Fotografie przedstawiające główną klatkę schodową w budynku pokoszarowym przy al. Wojska Polskiego 42, w którym mieściło się dowództwo pułku i kasyno oficerskie
(fot. własne autorów)

Załącznik nr 11.

Fotografie przedstawiające oficerów i życie codzienne w koszarach 5. Pułku Ułanów
(źródło: zbiory Izby Tradycji 5. Pułku Ułanów Zasławskich w ZSZ 2 w Ostrołęce)

11a – Oficerowie 5. Pułku Ułanów Zasławskich

11b – Oficerowie 5. Pułku Ułanów Zasławskich

11c – Wydawanie posiłków w kuchni garnizonowej

**11d – Anatol Jezierski (dowódca 5. Pułku Ułanów Zasławskich w latach 1925–1935)
na pl. 3 Maja w Ostrołęce (obecnie plac gen. Józefa Bema)**

Załącznik nr 12.

Biogramy wybranych postaci związanych z 5. Pułkiem Ułanów Zaslawskich

(opracowanie: autorzy)

Płk Spirydion Koiszewski (1886–1978) urodził się w Warszawie, w latach 1897–1904 ukończył 7-letnią Szkołę Kadetów, następnie Mikołajewską Szkołę Kawalerii (1904–1906) w Petersburgu. Po jej ukończeniu został oficerem w armii carskiej, po 1917 wstąpił w szeregi Wojska Polskiego tworzonego na Syberii. W latach 1918–1919 pełnił funkcję przedstawiciela wojsk polskich przy sztabie głównego dowództwa wojsk rosyjskich i sprzymierzonych sił francuskich. Uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej, był dwukrotnie ranny. Po bitwie pod Zaslawiem (23.09.1920 roku) objął dowództwo nad 5. Pułkiem Ułanów Zaslawskich i 26.05.1921 roku przyprowadził pułk na stałą kwaterę do Ostrołki, gdzie dowodził nim do 23.01.1925 roku. Następnie przeniesiony został do 25. Pułku Ułanów Wielkopolskich w Prużanie, gdzie funkcję dowódcy pułku sprawował do 29.02.1932 roku. Od 29.05.1934 roku pozostawał w dyspozycji Szefa Departamentu Kawalerii w Ministerstwie Spraw Wojskowych, po 30-letniej służbie przeniesiony został do rezerwy. 20 lipca 1944 roku został mianowany komendantem Okręgu NSZ-AK nr 1 Warszawa-miasto. Po wybuchu Powstania Warszawskiego był komendantem całości sił NSZ w powstaniu. Był dowódcą związku Korpusu NSZ. Pod koniec września otrzymał przydział do AK, do legii oficerskiej. Po kapitulacji powstania trafił do niewoli niemieckiej. Jest pochowany na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

Płk Anatol Lewałt-Jeziński (1885–1976) urodził się w Bobrujsku na Ziemi Mińskiej. W 1916 został rotmistrzem i dowódcą 6. szwadronu w Zaamurskim Pułku Konnym. Po wybuchu rewolucji sformował pluton i zgłosił się z nim do Armii Polskiej. Rozpoczął służbę w 1. Pułku Ułanów 5. Dywizji Syberyjskiej, początkowo jako dowódca szwadronu i dywizjonu, następnie, w stopniu majora, od 11.03.1919 roku był dowódcą pułku. W wojnie z bolszewikami walczył w 18. Pułku Ułanów Pomorskich jako dowódca dywizjonu. Po zakończeniu działań wojennych został przeniesiony jako zastępca dowódcy do 25. Pułku Ułanów Wielkopolskich w Prużanie. 22.01.1925 objął dowództwo 5. Pułku Ułanów Zaslawskich, którym dowodził przez 10 lat (od 01.01.1928 roku w stopniu pułkownika). W kwietniu 1928 roku ukończył trzymiesięczny kurs dowódców pułku w DCW Rembertów, po czym objął również stanowisko zastępcy dowódcy 12. Brygady Kawalerii z siedzibą w Ostrołęce. W 1935 roku przeniesiony w stan spoczynku. W sierpniu 1939 roku ponownie został zmobilizowany. Był internowany na Węgrzech, potem powrócił do kraju, gdzie przeżył okupację. Zmarł w Warszawie 06.09.1976 roku. Był Kawalerem Krzyża Virtuti Militari, otrzymał także Krzyż Kawalerski i wiele innych medali.

Płk dr Jan Certowicz (1889–1940) urodził się w Wierzbniku (obecnie część Starachowic) w woj. świętokrzyskim. Studiował na Wydziale Medycznym Uniwersytetu w Charkowie oraz na Uniwersytecie Warszawskim (doktorat z chirurgii). W latach 1923–1935 był naczelnym lekarzem 5. Pułku Ułanów Zaslawskich, a następnie (1935–1939) lekarzem szkolnym w Państwowym Gimnazjum im. Króla Stanisława Leszczyńskiego w Ostrołęce. Po przeniesieniu do rezerwy pracował również jako lekarz cywilny. Po mobilizacji w 1939 roku dostał się do niewoli sowieckiej i został osadzony w Kozielsku. Zamordowany w lesie katyńskim w wieku 51 lat. W Ostrołęce wychowywali się i uczyli również dwaj jego synowie, pod opieką matki, Wacławy. Starszy, Zbigniew, walczył w wojnie obronnej 1939 roku, wzięty do niewoli trafił do stalagu, zwolniony podjął działalność w konspiracji, walczył w powstaniu warszawskim, ponownie trafił do niewoli, wyzwolony przez aliantów wrócił do Polski, zmarł w 1989 roku. Młodszy syn – Władysław – w dniu wybuchu wojny miał 16 lat. W okresie okupacji rozpoczął działalność w konspiracji. Walczył w powstaniu warszawskim – zginął już 2 sierpnia 1944 roku.

Chor. Antoni Chojecki (1900–1946) urodził się w Dobrem w powiecie Mińsk Mazowiecki. Jako żołnierz walczył w wojnie polsko-ukraińskiej oraz polsko-bolszewickiej w szeregach 5. Pułku Ułanów. Brał udział w słynnej szarży pod Zaslawiem. Po zakończeniu działań wojennych został skierowany do Centrum Wyszkożenia Kawalerii w Grudziądzu, 1 maja 1922 roku został mianowany podoficerem zawodowym. Na wojnę obronną w 1939 roku wyszedł z 5. Pułkiem Ułanów Zaslawskich, jako szef 3. baterii 14. Dywizjonu Artylerii Konnej. Walczył w składzie Podlaskiej Brygady Kawalerii. Dostał się do niewoli niemieckiej, z której uciekł. Po powrocie pracował jako robotnik na kolei w Ostrołęce i Białymstoku. Włączył się w wir pracy konspiracyjnej na terenie powiatu ostrołęckiego i już od 1940 roku należał najpierw do Organizacji Wojskowej „Wilki”, a od 1942 w Narodowych Siłach Zbrojnych pełnił funkcje dowódcze średniego szczebla. Po 1945 roku kontynuował działalność konspiracyjną w ramach powstających struktur Narodowego Zjednoczenia Wojskowego, posługując się pseudonimem „Ślepowron”. Został aresztowany przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa 10 czerwca 1946 roku, a 28 czerwca 1946 roku odbył się proces. Wydział do Spraw Doraźnych Sądu Okręgowego w Łomży na sesji wyjazdowej w Ostrołęce jednego dnia przedstawił akt oskarżenia, przeprowadził proces i skazał Chojeckiego na karę śmierci. Wyrok śmierci, wobec nieskorzystania z prawa łaski przez Bolesława Bierutą, został wykonany 2 lipca 1946 roku.

Załącznik nr 13.

Fotografie osób opisanych w załączniku nr 12

13a – Spirydion Koiszewski
(zbiory własne autorów)

13b – Anatol Jezierski (zbiory
Izby Tradycji 5. Pułku Ułanów
Żagańskich w ŻSŻ 2 w Ostrołęce)

13c – Jan Certowicz (zbiory własne
autorów)

13d – Wacława Certowicz z synami: Zbigniewem
i Władysławem (druga połowa lat 20.,
Wojciechowice; zbiory własne autorów)

13e – Antoni Chojecki (zbiory
własne autorów)

Załącznik nr 14.

Wykaz pojęć związanych z kawalerią do wykorzystania podczas podsumowania lekcji:

capstrzyk, furaż, musztra, żurawiejka, rogatywka, ostrogi, bryczesy, szasery, oficerki, obstalunek.

SIEDLCE LAT 20. ... OCALIĆ OD ZAPOMNIENIA

Beata Troć

KATEGORIA WIEKOWA: 15–18 LAT
